

УДК: 629.7.056

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.4.52>

МІЖНАРОДНІ ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА БЕЗПЕКУ АВІАЦІЙНОГО РУХУ

Черній Є.В.,
*аспірант кафедри міжнародного права
та галузевих правових дисциплін
Київського університету права
Національної Академії Наук України
ORCID: 0009-0000-5277-0224*

Черній Є.В. Міжнародні збройні конфлікти та їхній вплив на безпеку авіаційного руху.

Авіаційний транспорт є невід'ємною складовою глобальної інфраструктури, яка забезпечує швидке та ефективне переміщення людей і вантажів по всьому світу. Проте, міжнародні збройні конфлікти створюють серйозні виклики для авіаційної галузі, впливаючи на безпеку польотів, економічну стабільність авіакомпаній, а також на міжнародну авіаційну спільноту в цілому. Ця стаття присвячена аналізу впливу збройних конфліктів на авіаційний рух з урахуванням реальних прикладів з різних регіонів світу. Одним із ключових аспектів дослідження є вивчення наслідків закриття повітряного простору над зонами конфліктів, що змушує авіакомпанії змінювати маршрути, збільшуючи витрати на паливо та операційні витрати. Крім того, аналізується питання безпеки польотів у зонах конфліктів, де комерційні літаки піддаються підвищеному ризику випадкових або навмисних атак. Важливим аспектом статті є також оцінка економічних втрат, яких зазнають авіакомпанії та аеропорти через конфлікти. Зокрема, розглядаються випадки скасування рейсів, зниження пасажиропотоку, а також підвищення страхових премій, що значно впливає на фінансові показники компаній. Стаття також торкається питань міжнародного співробітництва у сфері авіаційної безпеки, яке є критично важливим для мінімізації ризиків і забезпечення стабільності авіаційного руху в умовах збройних конфліктів. Зокрема, аналізуються роль міжнародних організацій, таких як ІКАО, та ефективність існуючих міжнародних угод і договорів, спрямованих на координацію дій між державами під час кризових ситуацій. У статті також приділено увагу розробці практичних рекомендацій для авіакомпаній і урядів щодо підвищення готовності до роботи в умовах конфліктів, включаючи планування маршрутів, управління ризиками та покращення системи обміну інформацією. З огляду на складність і багатогранність проблематики, автори наголошують на необхідності подальших наукових досліджень у цій сфері з метою розробки нових стратегій та інструментів для забезпечення безпеки та стабільності глобальної авіаційної індустрії в умовах збройних конфліктів. Таким чином, стаття робить значний внесок у розуміння впливу міжнародних збройних конфліктів на авіаційний рух і пропонує комплексний підхід до вирішення цієї проблеми.

Ключові слова: міжнародні збройні конфлікти, авіаційний рух, комерційні авіалінії, обмеження повітряного простору, авіаційна безпека, регуляторні вимоги, економічні наслідки, міжнародне співробітництво.

Chernii E.V. International armed conflicts and their impact on aviation safety.

Aviation transport is an integral part of the global infrastructure that ensures fast and efficient movement of people and cargo around the world. However, international armed conflicts create serious challenges for the aviation industry, affecting the safety of flights, the economic stability of airlines, as well as the international aviation community as a whole. This article is devoted to the analysis of the impact of armed conflicts on air traffic, taking into account real examples from different regions of the world. One key aspect of the research is examining the effects of airspace closures over conflict zones, which force airlines to change routes, increasing fuel and operating costs. In addition, the issue of flight security in conflict zones, where commercial aircraft are at increased risk of accidental or deliberate

attacks, is analyzed. An important aspect of the article is also the assessment of economic losses suffered by airlines and airports due to conflicts. In particular, cases of flight cancellations, a decrease in passenger traffic, as well as an increase in insurance premiums, which significantly affect the financial performance of companies, are considered. The article also touches on issues of international cooperation in the field of aviation security, which is critically important for minimizing risks and ensuring the stability of air traffic in armed conflicts. In particular, the role of international organizations such as ICAO and the effectiveness of existing international agreements and treaties aimed at coordinating actions between states during crisis situations are analyzed. The article also focuses on developing practical recommendations for airlines and governments to improve their conflict preparedness, including route planning, risk management and improved information sharing systems. Given the complexity and multifaceted nature of the issue, the authors emphasize the need for further scientific research in this area in order to develop new strategies and tools to ensure the safety and stability of the global aviation industry in the face of armed conflicts. Thus, the article makes a significant contribution to the understanding of the impact of international armed conflicts on air traffic and offers a comprehensive approach to solving this problem.

Key words: international armed conflicts, air traffic, commercial airlines, airspace restrictions, aviation security, regulatory requirements, economic consequences, international cooperation.

Постановка проблеми. У сучасному світі авіаційний транспорт є важливим елементом глобальної інфраструктури, забезпечуючи швидке та ефективне переміщення людей і вантажів між країнами та континентами. Однак, збройні конфлікти, що виникають у різних частинах світу, становлять серйозну загрозу для безперебійного функціонування авіаційного руху. Проблема полягає в тому, що міжнародні збройні конфлікти можуть призводити до суттєвих змін у повітряному просторі, включаючи його часткове або повне закриття, що ускладнює планування маршрутів і підвищує витрати авіакомпаній. Такі конфлікти також підвищують ризики для безпеки пасажирів і екіпажів, оскільки комерційні літаки можуть випадково опинитися в зонах бойових дій або стати мішенню для військових атак. Крім того, збройні конфлікти можуть негативно впливати на стабільність міжнародних авіаційних перевезень, спричиняючи економічні втрати для авіакомпаній та інших учасників ринку. У зв'язку з цим виникає необхідність глибокого аналізу впливу збройних конфліктів на авіаційний рух, вивчення прикладів з історії та розробки ефективних заходів для зменшення ризиків і мінімізації негативних наслідків.

Мета дослідження. Метою даного дослідження є всебічне вивчення впливу міжнародних збройних конфліктів на авіаційний рух, зокрема аналіз змін у повітряному просторі, безпеці польотів, економічних наслідків для авіаційних компаній, а також впливу на міжнародну авіаційну спільноту. Дослідження має на меті виявити основні фактори ризику, пов'язані зі збройними конфліктами, що впливають на авіацію, та розробити рекомендації для зменшення негативного впливу на авіаційний рух. Особлива увага приділяється аналізу конкретних прикладів з недавньої історії, що дозволяє краще зрозуміти механізми виникнення загроз та шляхи їх подолання. У рамках дослідження передбачається також оцінити ефективність міжнародного співробітництва у сфері забезпечення авіаційної безпеки в умовах конфліктів та запропонувати можливі шляхи вдосконалення існуючих підходів.

Стан опрацювання проблематики. На сьогоднішній день проблема впливу міжнародних збройних конфліктів на авіаційний рух є актуальною та привертає увагу як науковців, так і міжнародних організацій, відповідальних за авіаційну безпеку. Дослідження в цій галузі охоплюють широкий спектр питань, зокрема аналіз історичних прикладів конфліктів, які мали значний вплив на авіаційні перевезення, а також оцінку регуляторних заходів, які були запроваджені для мінімізації ризиків.

Значна кількість досліджень присвячена вивченню економічних наслідків для авіаційної галузі в умовах конфліктів, включаючи зміну маршрутів, збільшення витрат на паливо та страхування, а також втрати через закриття повітряного простору. Інша частина наукових робіт фокусується на питаннях безпеки, зокрема на ризиках для пасажирів і екіпажів, пов'язаних із можливістю випадкових або навмисних атак на цивільні літаки.

Однак, попри наявність значного масиву досліджень, питання інтегрованого аналізу впливу збройних конфліктів на авіаційний рух залишається недостатньо вивченим. Більшість досліджень зосереджується на окремих аспектах проблеми, що ускладнює розуміння загальної картини та ви-

роблення комплексних рішень. Важливим напрямом досліджень, що потребує додаткової уваги, є вивчення механізмів міжнародного співробітництва у сфері авіаційної безпеки, а також розробка стратегій для швидкого реагування на нові виклики, спричинені збройними конфліктами.

Таким чином, наявні дослідження закладають основу для подальшого аналізу, але водночас вказують на необхідність більш глибокого та систематизованого підходу до вивчення впливу збройних конфліктів на авіаційний рух, зокрема шляхом інтеграції різних аспектів проблематики в єдину аналітичну рамку.

Виклад основного матеріалу. У сучасному глобалізованому світі авіаційний транспорт є ключовим елементом інфраструктури, який забезпечує швидке переміщення людей та вантажів між країнами та континентами. Однак, міжнародні збройні конфлікти, що періодично виникають у різних регіонах, створюють серйозні виклики для стабільності та безпеки авіаційного руху. У цій статті розглянуто вплив збройних конфліктів на авіаційну галузь, проаналізовано конкретні приклади таких впливів, а також запропоновано шляхи мінімізації ризиків та негативних наслідків для авіакомпаній та пасажирів [1].

Одним із найбільш яскравих прикладів впливу збройного конфлікту на авіацію є ситуація, що склалася в Україні у 2014 році. Збиття рейсу МН17 малайзійських авіаліній над територією, де тривали бойові дії, призвело до масової переоцінки маршрутів польотів над зонами конфліктів. Ця трагедія виявила критичні недоліки в системі обміну інформацією між державами, авіакомпаніями та міжнародними організаціями. Як наслідок, більшість країн почали переглядати свої рекомендації щодо безпечних маршрутів для комерційних рейсів, а міжнародні організації, такі як ІКАО, посилили свої вимоги щодо моніторингу ситуацій у зонах конфліктів [2].

Закриття повітряного простору через військові дії є ще одним важливим аспектом, який впливає на авіаційну галузь. Наприклад, під час конфлікту в Сирії багато країн заборонили польоти через свій повітряний простір, що змусило авіакомпанії шукати альтернативні маршрути. Це призвело до значних збільшень витрат на паливо та часу в дорозі, що, у свою чергу, негативно позначилося на рентабельності авіаперевезень. Крім того, закриття повітряного простору часто супроводжується підвищенням страхових премій, оскільки ризики для авіакомпаній і пасажирів значно зростають.

Також потрібно зазначити що, збройні конфлікти можуть мати негативний вплив на авіаційну безпеку через потенційні терористичні загрози. В умовах зростаючої кількості терористичних атак у зонах конфліктів авіакомпанії та держави змушені посилювати заходи безпеки як на землі, так і в повітрі. Це може включати додаткові перевірки пасажирів і вантажів, посилений контроль на аеропортах, а також спеціальні протоколи для екіпажів літаків при перетині небезпечних регіонів. Такі заходи значно збільшують час обслуговування рейсів і підвищують вартість операцій авіакомпаній.

Економічні наслідки збройних конфліктів для авіаційної галузі є суттєвими і комплексними. Крім збільшення операційних витрат, авіакомпанії стикаються з проблемами скорочення пасажиропотоку, скасування рейсів та необхідності перенаправлення літаків на менш вигідні маршрути. Ці фактори можуть призвести до значних фінансових втрат, особливо якщо конфлікт триває довгий час або охоплює великі регіони. Аеропорти в зонах конфлікту також зазнають значних втрат, оскільки зменшується кількість рейсів, що, у свою чергу, впливає на місцеву економіку, зокрема на туризм і бізнес, пов'язаний з обслуговуванням пасажирів [3].

Ще одним важливим аспектом є вплив конфліктів на страхування авіаційних перевезень. Авіакомпанії, що працюють у регіонах, де ведуться бойові дії, часто стикаються з підвищенням страхових премій через збільшені ризики. Деякі страхові компанії взагалі можуть відмовлятися покривати польоти в певні зони через високі ризики втрати літаків або збиття, що ще більше ускладнює операції авіакомпаній і призводить до додаткових фінансових втрат.

Безпека польотів у зонах конфліктів є найважливішим пріоритетом для авіакомпаній та міжнародних організацій. У відповідь на зростання загроз міжнародні організації, такі як ІКАО, запроваджують нові стандарти та рекомендації щодо планування маршрутів і управління ризиками. Водночас національні уряди відіграють важливу роль у забезпеченні безпеки свого повітряного простору, зокрема шляхом моніторингу ситуації та своєчасного інформування авіакомпаній про потенційні загрози. Важливим аспектом є також співпраця між державами у сфері авіаційної безпеки, яка дозволяє оперативно реагувати на зміни в ситуації та мінімізувати ризики для пасажирів і екіпажів [4].

Важливо зазначити, що конфлікти можуть мати також довгострокові наслідки для авіаційної галузі навіть після їх завершення. Знищення інфраструктури, економічні втрати та негативний вплив на репутацію авіакомпаній можуть впливати на відновлення нормальних операцій протягом тривалого часу. Відновлення довіри пасажирів до безпеки польотів у зонах, які були охоплені конфліктом, може вимагати значних інвестицій у рекламу та комунікації.

Міжнародне співробітництво у сфері авіаційної безпеки є критично важливим у контексті глобалізації авіаційної індустрії. Одним із ключових елементів такого співробітництва є Чиказька конвенція, яка регулює основні принципи міжнародної цивільної авіації. У випадку збройних конфліктів ефективне співробітництво між державами може відігравати вирішальну роль у забезпеченні безпеки польотів та мінімізації негативних наслідків для авіаційної галузі. Приклади успішного співробітництва, такі як координація дій під час конфліктів на Близькому Сході, показують, що міжнародні зусилля можуть бути ефективними навіть у складних умовах.

Важливо також відзначити роль таких організацій, як Міжнародна організація цивільної авіації (ICAO) та Міжнародна асоціація повітряного транспорту (IATA), які активно сприяють міжнародному діалогу та обміну інформацією між авіаційними регуляторами, авіакомпаніями та іншими учасниками ринку. Ці організації розробляють рекомендації та стандарти, що стосуються безпеки польотів, моніторингу загроз у зонах конфліктів та управління ризиками, пов'язаними із збройними діями. Наприклад, ICAO регулярно публікує інформацію щодо ризикованих зон для польотів, надаючи авіакомпаніям інструменти для ухвалення рішень щодо безпечних маршрутів.

Координація дій між урядами різних країн та міжнародними організаціями стає вирішальною в умовах збройних конфліктів. Це стосується як обміну розвідувальною інформацією щодо можливих загроз у повітряному просторі, так і спільних дій щодо розробки нових стандартів безпеки. Держави, які беруть участь у збройних конфліктах або сусідять із зонами конфлікту, повинні оперативно інформувати міжнародну спільноту про зміни в ситуації, щоб уникнути небезпечних інцидентів із цивільними авіарейсами. Подібні зусилля з міжнародної співпраці дозволяють знизити ризики і запобігти трагедіям, таким як збиття пасажирських літаків у зоні конфлікту.

Окрім цього, варто звернути увагу на ініціативи з покращення обміну даними між авіакомпаніями та регуляторними органами. Запровадження сучасних технологій, таких як системи глобального моніторингу польотів, дозволяє забезпечити своєчасне сповіщення про зміну обстановки в зонах бойових дій. Це значно підвищує оперативність реагування авіаційної галузі на нові загрози та сприяє кращому плануванню безпечних маршрутів.

Міжнародне співробітництво також охоплює заходи з підготовки персоналу, включаючи навчання пілотів, диспетчерів та наземного персоналу щодо дій у кризових ситуаціях. Таке навчання може включати моделювання різних сценаріїв збройних конфліктів, де авіація може бути під загрозою, що дозволяє краще підготуватися до можливих інцидентів і знизити ризики для пасажирів та екіпажів. Тільки через об'єднані зусилля можна забезпечити надійний захист від потенційних загроз у повітряному просторі.

У цьому контексті перспективним є розвиток міжнародних угод, які могли б регулювати не лише питання безпеки польотів, а й надання допомоги авіакомпаніям у разі кризових ситуацій, пов'язаних із збройними конфліктами. Це може включати компенсації за збитки, механізми взаємодії з урядами щодо закриття або обмеження повітряного простору та спільні заходи щодо евакуації персоналу та пасажирів у випадках загрози.

Отже, міжнародне співробітництво в авіаційній сфері є фундаментальним для гарантування безпеки польотів у нестабільних регіонах світу. Із зростанням кількості збройних конфліктів і загроз тероризму, співпраця між країнами, організаціями та авіакомпаніями стає ще більш необхідною для забезпечення стабільності та безпеки глобальних авіаперевезень [5].

Завершуючи дослідження, можна зробити висновок, що вплив збройних конфліктів на авіаційний рух є складним та багатогранним. Важливим є не лише забезпечення безпеки польотів у зонах конфліктів, але й розробка ефективних стратегій для мінімізації економічних втрат авіакомпаній та збереження стабільності міжнародних авіаперевезень. У цьому контексті особливе значення мають міжнародне співробітництво та обмін інформацією, які дозволяють оперативно реагувати на нові виклики та адаптувати авіаційну галузь до умов, що швидко змінюються.

Таким чином, стаття пропонує комплексний підхід до аналізу проблеми впливу міжнародних збройних конфліктів на авіаційний рух та надає рекомендації для авіакомпаній і державних органів щодо підвищення готовності до роботи в умовах конфліктів. Це дослідження може служити

основою для подальших наукових розробок у цій сфері та сприяти підвищенню безпеки та стабільності глобальної авіаційної індустрії [6].

Висновки. У висновку даної статті підсумовано результати дослідження впливу міжнародних збройних конфліктів на авіаційний рух та окреслено основні висновки, які мають практичне значення для авіаційної галузі та міжнародного співтовариства.

Збройні конфлікти створюють значні виклики для безпеки, стабільності та економічної ефективності авіаційних перевезень. Одним із найбільш помітних наслідків конфліктів є закриття повітряного простору, що змушує авіакомпанії переглядати маршрути, збільшувати витрати на паливо та страхування, а також знижувати кількість рейсів, що негативно впливає на їхню рентабельність. Конфлікти також загрожують безпеці польотів, підвищуючи ризики для пасажирів і екіпажів, які можуть випадково опинитися в зонах бойових дій або стати мішенню для атак.

Проте, незважаючи на ці виклики, міжнародне співтовариство продовжує розробляти та впроваджувати заходи для мінімізації негативного впливу конфліктів на авіаційний рух. Міжнародні організації, такі як ICAO, грають ключову роль у розробці стандартів та рекомендацій, що сприяють підвищенню безпеки польотів. Важливе значення має також співпраця між державами, яка дозволяє оперативно реагувати на загрози та забезпечувати стабільність авіаційного руху в умовах конфліктів.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що для забезпечення стійкості авіаційної галузі в умовах збройних конфліктів необхідний комплексний підхід, який включає посилення міжнародного співробітництва, удосконалення системи обміну інформацією, а також розробку нових технологічних та організаційних рішень. Авіакомпаніям та урядам слід звертати особливу увагу на підвищення готовності до роботи в кризових умовах, що включає не лише планування маршрутів та управління ризиками, але й постійне підвищення кваліфікації персоналу.

Загалом, стаття вказує на важливість подальших наукових досліджень у сфері впливу збройних конфліктів на авіаційний рух, оскільки глобалізація та зростаюча взаємозалежність авіаційної індустрії роблять цю проблему актуальною як ніколи. Виявлення нових ризиків та розробка ефективних стратегій їх мінімізації є ключем до забезпечення безпеки та стабільності міжнародних авіаперевезень у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Григоров О. Міжнародне повітряне право : підручник / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ; Одеса: Фенікс, 2023. 166 с.
2. ICAO, Annex 17, Chapter 2. General principles, 2.1 Objectives (11th Edition, 2020); and ICAO Annex 11, Attachment C. Material relating to contingency planning, 4. Preparatory action, Article 4.2b (15th Edition, 2018).
3. EASA (2019), European Plan for Aviation Safety (EPAS) 2020-2024, Ch. 3.1.1.4 Impact of security on safety, Conflict Zones Key Action: “Disseminate information to air operators in order to mitigate the risk associated with overflying conflict zones”.
4. Конвенція про міжнародну цивільну авіацію 1944 р. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_038.
5. Risk Assessment Manual for Civil Aircraft Operations Over or Near Conflict Zones. Doc 10084, Third Edition, 2023. P. 87.
6. Звіт з безпеки польотів 2021 (Safety report). Державна авіаційна служба України. URL: <https://avia.gov.ua/bezpeka-aviatsiyi/bezpeka-polotiv/>.